

Eiropas
Komisija

PILSONIEM PAREDZĒTA ROKAŠGRĀMATA PAR TIESU PIEEJAMĪBU AR VIDI SAISTĪTĀS LIETĀS

Vide

PILSOŅIEM PAREDZĒTA ROKASGRĀMATA PAR TIESU PIEEJAMĪBU AR VIDI SAISTĪTĀS LIETĀS

Eiropas Komisija
Vides ģenerāldirektorāts

Ne Eiropas Komisija, ne personas, kas rīkojas Komisijas vārdā, neatbild par to, kā tiek izmantota šajā publikācijā iekļautā informācija.

Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2018

© Eiropas Savienība, 2018

Atļauts izmantot citur, norādot avotu. Eiropas Komisijas dokumentu atkalizmantošanas politika ir noteikta ar Lēmumu 2011/833/ES (OV L 330, 14.12.2011., 39. lpp.).

Lai varētu izmantot vai reproducēt fotoattēlus vai citus materiālus, uz ko ES nav autortiesību, atļauja jāprasa tieši autortiesību īpašniekam.

Print	KH-03-18-077-LV-C	ISBN 978-92-79-89645-3	doi:10.2779/60780
PDF	KH-03-18-077-LV-N	ISBN 978-92-79-89646-0	doi:10.2779/114838

Printed by Imprimerie Centrale in Luxembourg

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS	3
PAMATI	4
GARANTIJAS	8
Tiesības vērsties tiesā	8
Tiesneša veiktā lietas izskatīšana	12
Neatbilstību novēršana	17
Izmaksas	19
Savlaicīgums	21
Praktiska informācija	22

Atruna:

Šī pilsoņiem paredzētā rokasgrāmata nekādā veidā nerada dalībvalstīm nekādus pienākumus. Galīgā Eiropas Savienības likumu interpretācija ir vienīgi Eiropas Savienības Tiesas kompetencē.

IEVADS

Eiropas Komisija 2017. gada 28. aprīlī pieņēma paziņojumu par tiesu pieejamību ar vidi saistītās lietās,^a lai detalizēti izskaidrotu Eiropas Savienības Tiesas teikto par to, kā valstu tiesnešiem jālemj gadījumos, kad sabiedrības locekļi apstrīd dalībvalstu valsts iestāžu lēmumus, darbību vai bezdarbību, kam ir ietekme uz vidi^b.

Šajā pilsoņiem paredzētajā rokasgrāmatā sniegts paziņojuma galveno konstatējumu apkopojums “*biežāk uzdoto jautājumu*” formātā. Galvenais informācijas avots ir pats paziņojums, un sīkāki skaidrojumi meklējami tajā. Visā rokasgrāmatas tekstā sniegtas atsauces.

Pilsoņiem paredzēto rokasgrāmatu ir sagatavojis Eiropas Komisijas Vides ģenerāldirektorāts. Tā nav saistoša, un tās mērķis nekādā ziņā nav novirzīties no paziņojuma būtiskā satura.

a C(2017) 2616, OV C 275, 18.8.2017., 1. lpp., versijas dažādās valodās pieejamas šeit: <http://ec.europa.eu/environment/aarhus/legislation.htm>

b Tas neattiecas uz tiesu strīdiem starp privātām pusēm, skatiet paziņojuma 15. punktu.

PAMATI

Ko nozīmē tiesu pieejamība ar vidi saistītās lietās?

Tiesu pieejamība ar vidi saistītās lietās ir garantiju kopums, kas ļauj sabiedrības locekļiem vērsties pie valsts tiesneša, apstrīdot dalībvalstu valsts iestāžu lēmumu, darbības vai bezdarbības likumību. “*Sabiedrības locekļi*” ir fiziskas personas un to apvienības.

Garantiju kopums attiecas uz to, kam būtu jānotiek pirms apstrīdēšanas, tās laikā un pēc tam.

Tas ietver:

Tiesības
vērsties tiesā.

Valsts tiesneša veiktu
pietiekamu lietas
izskatīšanu.

Tiesneša veiktas
darbības neatbilstību
novēršanai, ja
tiesnesis piekrīt
apstrīdējumam.

Prasītāja
aizsardzību pret
pārmērīgi augstām
apstrīdēšanas
izmaksām, sevišķi,
ja tiesnesis
apstrīdējumu noraida.

Apstrīdējuma
izskatīšanas
savlaicīgumu.

Praktisku
informāciju par to,
kā vērsties tiesā.

Kādu veidu lēmumus, darbību un bezdarbību var apstrīdēt?

Apstrīdēt var lēmumus, darbību un bezdarbību, uz ko attiecas Eiropas Savienības (ES) tiesību akti vides jomā.

ES ir pieņēmusi svarīgus tiesību aktus, lai aizsargātu vidi. To mērķis ir samazināt atkritumu daudzumu un piesārņojumu un sargāt gaisu, ūdens un dabas kvalitāti. To īstenošana pieprasa, lai:

- valstu parlamenti un ministri pieņemtu valstu tiesību aktus un normatīvos aktus, kas nosaka atsevišķu iestāžu pienākumus un rada sabiedrības tiesības;
- atsevišķas valsts iestādes pieņemtu plānus un programmas, pārraudzītu ietekmes uz vidi novērtējumus, apspriestos ar sabiedrību, lemtu par pieteikšanos atļaujām un citiem pilnvarojumiem, uzraudzītu vides stāvokli un pildītu citus ar vidi saistītus uzdevumus¹.

Tiesu pieejamība ar vidi saistītās lietās attiecas uz lēmumiem, darbību un bezdarbību šajos dažādajos īstenošanas līmeņos. Tā var attiekties arī uz izņēmuma gadījumiem, piemēram, uz lēmumiem legalizēt neatļautu rīcību vai darbību².

Kāpēc jāatļauj lēmumu, darbības un bezdarbības apstrīdēšana?

Tam ir divi plaši pamatojumi.

Pirmkārt, fiziskām personām un to apvienībām jāspēj aizsargāt jebkādas tiesības, kādas tām piešķirtas atbilstoši ES tiesību aktiem vides jomā. Tas nozīmē spēju apstrīdēt jebkādu lēmumu, darbību vai bezdarbību, kas neievēro šīs tiesības.

Otrkārt, ES ir balstīta likumā un tiesiskumā. Ir svarīgi, lai no valsts iestādēm varētu pieprasīt pienācīgu tām uzdoto ar vidi saistīto pienākumu izpildi. Citādi pastāv risks, ka likums dažādās vietās nozīmēs dažādas lietas un ka vides aizsardzība dažās Eiropas Savienības daļās būs zemāka nekā citās³.

Kādu veidu tiesības vides jomā ir fiziskām personām un to apvienībām?

Divu veidu: procesuālās un materiālās tiesības.

Procesuālās tiesības parasti ir saistītas ar sabiedrības līdzdalību. Tās parasti nosaka to, kā valsts iestāde informē sabiedrību par plānotu lēmumu, saņem sabiedrības locekļu iesniegumus, ņem tos vērā un publiski izziņo gala lēmumu⁴. ES tiesību aktos vides jomā efektīvai sabiedrības līdzdalībai ir piešķirta liela nozīme, jo tā ļauj sabiedrības locekļiem paust savas rūpes, zinot, ka tās tiks ņemtas vērā.

Materiālās tiesības attiecas uz personiskām interesēm kā cilvēku veselību, īpašuma aizsardzību un tiesībām lietot vidi konkrētam mērķim, piemēram, atpūtas zvejai. Daudzi ES tiesību akti vides jomā sastādīti ar mērķi aizsargāt cilvēku veselību, piemēram, tiesību akti, kas ierobežo gaisa piesārņojumu vai sargā dzeramo ūdeni. Materiālās tiesības var rasties arī ES dabas aizsardzības tiesību aktu ietvaros, sevišķi, lai ļautu vides apvienībām rīkoties vispārējās interesēs⁵. *“Tiesā vērsties nevar ne ūdens, ne tajā peldošās zivis. Arī kokiem nav tiesību vērsties tiesā.”*^c Taču vides apvienības var tos pārstāvēt.

^c Ģenerāladvokātes Šarpstones (Sharpston) secinājumi lietā C-664/15, *Protect*, 77. punkts.

Kā attīstīta tiesu pieejamība ar vidi saistītās lietās?

“ES tiesiskās kārtības”, t. i., vispārējās ES tiesību sistēmas, efektīvai īstenošanai nepieciešami ES līmenī pieņemti tiesību akti. Tas paredz, ka valstu tiesneši ievēro tiesības un pienākumus. ES 2005. gadā kļuva saistoša Orhūsas konvencija^d, kura cita starpā veicina tiesu pieejamību ar vidi saistītās lietās un atzīst vides apvienību īpašo lomu vides aizsardzībā. Vienlaikus ES vairākos konkrētos ES tiesību aktos vides jomā ieviesa tiesu pieejamības noteikumus. Laika gaitā Eiropas Savienības Tiesa ir pieņēmusi daudzus nolēmumus, norādot, kā tiesu pieejamībai būtu jāizpaužas praksē. Daudzi no šiem nolēmumiem ir atbildes valstu tiesnešu lūgumiem pēc ES Tiesas interpretācijas par to, kā tiesnešiem būtu jālemj par konkrētiem apstrīdējumiem. Šādus apstrīdējumus parasti ir veikušas par vidi norūpējušās fiziskas personas vai apvienības. ES tiesiskajā kārtībā Tiesas ES tiesību aktu interpretācija ir saistoša visām dalībvalstu iestādēm, ieskaitot valstu tiesnešus⁶.

^d Konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem.

GARANTIJAS

Tiesības vērsties tiesā

Tiesnesis var uzklausīt fiziskas personas vai to apvienības tikai tad, ja tām ir tiesības vērsties tiesā. Šīs tiesības sauc par "*tiesībām vērsties tiesā*". Tiesības vērsties tiesā ir pamata tiesības. Tās ir tiesības, kas aizsargā citas tiesības, t. i., sadaļā "*Pamati*" minētās procesuālās un materiālās tiesības. Bez tām citas tiesu pieejamības garantijas nemaz nestājas spēkā⁷.

Kam ir tiesības vērsties tiesā?

To, vai un kādā mērā kādam ir tiesības vērsties tiesā, nosaka:

- > katras valsts tiesību sistēmas noteikumi par vēršanos tiesā;
- > tas, vai konkrēti ES tiesību akti vides jomā pieprasa, lai dalībvalstis nodrošinātu tiesības vērsties tiesā;
- > tas, vai paredzēto vēršanos tiesā veic fiziska persona vai atzīta vides apvienība;
- > tas, vai iesaistītas ES procesuālās un materiālās tiesības.

Kādi ir valstu noteikumi par vēršanos tiesā?

Dažādās valstīs ir dažādi noteikumi. Dažas dalībvalstis iet tik tālu, ka atļauj vispārējas tiesības vērsties tiesā – tā saukto *actio popularis*. Citās valstīs prasītājam pirms vēršanās tiesā ir tiesnesim jāpierāda pietiekama ieinteresētība. Vēl citās valstīs prasītājam jāpierāda, ka apstrīdamais lēmums, darbība vai bezdarbība ierobežo prasītāja tiesības.

Vai valstu noteikumi ir galīgi?

Ne obligāti. Ja valsts noteikumi pārāk lielā mērā ierobežo tiesības vērsties tiesā, valsts tiesnesim var nākties tos neņemt vērā, lai ievērotu ES tiesību aktus. ES tiesību akti jo sevišķi var tiesnesim likt aizsargāt plašāku procesuālo un materiālo tiesību kopumu nekā valsts noteikumi par tiesībām vērsties tiesā.

Kādi konkrēti ES tiesību akti vides jomā prasa nodrošināt tiesības vērsties tiesā?

Tie, kuri ietver konkrētus noteikumus par tiesu pieejamību.

Šie tiesību akti attiecas uz lēmumiem, darbību un bezdarbību saistībā ar vides informācijas pieprasījumiem, ietekmes uz vidi novērtējumu, rūpniecības atļaujām un atbildību vides jomā⁸.

Kādas ir atšķirības starp fizisku personu un vides apvienību tiesībām vērsties tiesā?

Sākumpunkts ir tāds, ka gan fiziska persona, gan apvienība var vērsties tiesā, lai aizsargātu jebkādas savas tiesības.

Taču Orhūsas konvencija un daži no iepriekš minētajiem konkrētajiem ES tiesību aktiem vides jomā ir sastādīti ar mērķi sniegt dažām vides apvienībām papildu garantiju par tiesībām vērsties tiesā. Tas pamatojams ar faktu, ka šīs apvienības rīkojas vispārējās interesēs ar mērķi aizsargāt vidi. Ja tādām apvienībām nav tiesību vērsties tiesā, dažas svarīgas vispārējas intereses, piemēram, dabas aizsardzība, var netikt pārstāvētas. Šo svarīgo vides apvienību lomu ir atzinusi Eiropas Savienības Tiesa.

Šīm apvienībām sniegtā papildu garantija ir tāda, ka valsts tiesnesim pret tām jāattiecas tā, it kā tām automātiski būtu tiesības vērsties tiesā. Tas nozīmē, ka tās uzskatāmas par atbilstošām jebkādiem valsts tiesību aktos ietvertajiem noteikumiem par vēšanos tiesā. Atšķirībā no vides apvienībām fiziskai personai var vispirms nākties pārliecināt tiesnesi, ka tā ir pietiekami ieinteresēta vai ka ierobežotas tās tiesības.

Vai dalībvalstis var ierobežot vides apvienību īpašo atzīšanu par tiesīgām vērsties tiesā?

Principā, jā.

Tomēr dalībvalsts noteiktie kritēriji nedrīkst pārmērīgi apgrūtināt atzīšanas iegūšanu vides apvienībai. Pie tam valstīm jāņem vērā nelielu un vietēju vides apvienību intereses. Piemēram, aizliegts noteikt pārāk augstu nepieciešamo dalības līmeni⁹.

Kādas tiesības vērsties tiesā jānodrošina, ja iesaistītas ES procesuālās un materiālās tiesības?

Eiropas Savienības Tiesa vairākos nozīmīgos nolēmumos ir noteikusi tiesības vērsties tiesā, kas jāievēro valstu tiesnešiem, lai nepārkāptu ES procesuālās un materiālās tiesības un nodrošinātu valsts iestādēm uzlikto pienākumu izpildi. Šie nolēmumi liecina, ka ES tiesību akti dažkārt pieprasa tiesību vērsties tiesā nodrošināšanu **pat tad, ja tas nav minēts nevienā konkrētā ES tiesību aktā**.

Piemēram, ES Tiesa ir apstiprinājusi, ka valstu tiesnešiem jāatzīst:

- vides apvienības tiesības apstrīdēt valsts iestādes lēmumu, ar kuru apstiprināts projekts ES dabas aizsardzības tiesību akta aizsargātā teritorijā¹⁰;
- vides apvienības tiesības apstrīdēt valsts iestādes lēmumu, ar kuru piešķirts daļējs atbrīvojums (t. i., atkāpe) no tajā pašā ES dabas aizsardzības tiesību aktā noteiktā brūno lāču medīšanas aizlieguma¹¹;
- fizisku personu un apvienību tiesības vērsties tiesā pret valsts iestādi, kas nav pieņēmusi saskaņā ar ES tiesību aktu nepieciešamu plānu gaisa piesārņojuma ietekmes uz sabiedrību samazināšanai¹².

ES Tiesa minētajās lietās pieprasīja nodrošināt tiesības vērsties tiesā, kaut arī attiecīgie ES tiesību akti neietvēra konkrētus tiesu pieejamības noteikumus un valsts noteikumi nenodrošināja tiesības vērsties tiesā⁶.

.....
e 2017. gada decembrī pēc paziņojuma publicēšanas ES Tiesa izdeva nolēmumu lietā par jaunām darbībām, kas varētu ietekmēt ūdenstilpnes kvalitāti, skatiet lietu C-664/15, *Protect*.

Tiesneša veiktā lietas izskatīšana

Valsts tiesneša pienākums ir pārbaudīt, vai valsts iestāde ir rīkojusies juridiski pareizi. To sauc par “*pārskatīšanu tiesā*”. Tas paredz iestādes darbības vai bezdarbības pamatā esošo faktu izpēti. Tāpat ir jānoskaidro, kas iestādei bija jā dara saskaņā ar attiecīgajiem ES tiesību aktiem vides jomā.

Pārskatīšanas tiesā apjomam ir divi aspekti. Pirmais attiecas uz to, vai tiesnesis var atteikties pētīt noteiktas tiesību aktu un juridisku argumentu jomas. Otrais attiecas uz to, cik rūpīgi tiesnesim jāizpēta pieņemamie fakti un argumenti. To sauc par “*pārskatīšanas standartu*”¹³.

Vai valsts tiesnesis var ierobežot pētāmo tiesību aktu un juridisko argumentu jomas?

Jā, noteiktā mērā.

Eiropas Savienības Tiesa ir pieņēmusi, ka, fiziskai personai apstrīdot ar konkrētām darbībām saistītus lēmumus, valstu tiesneši var likt fiziskajai personai lietot tikai tādus juridiskus argumentus, kas atbalsta tās intereses vai tiesības, kas šai personai deva tiesības vērsties tiesā. Taču šis ierobežojums neattiecas uz atzītām vides apvienībām. Tām ir tiesības savos argumentos izmantot jebkādu ES tiesību aktos vides jomā minētus noteikumus¹⁴.

Vai valsts tiesnesis var ierobežot prasību līdz tiem pašiem iebildumiem, kas iepriekš celti administratīvā procedūrā?

Pirms valsts iestāde pieņem lēmumu, dažkārt tiek veikta administratīvā procedūra, kas ļauj fiziskai personai vai vides apvienībai izteikt iebildumus. Ja fiziska persona vai vides apvienība pēc tam vēršas tiesā, daži valstu noteikumi ļauj viņiem izmantot tikai tos pašus iebildumus, kas celti administratīvās procedūras laikā. To sauc par argumentu "*preklūziju*".

Ar prasību, kas apstrīdēja valsts iestādes lēmumu par konkrētu darbību, saistītā nolēmumā ES Tiesa preklūziju noraidīja. Tā lēma, ka argumentu preklūzija nenodrošinās efektīvu pārskatīšanu tiesā un ka valstu tiesnešiem ir pienākums novērtēt apstrīdētā lēmuma procesuālo un materiālo likumību¹⁵.

Kā ar ļaunprātīgi vai negodprātīgi izmantotiem argumentiem?

Valsts tiesnesis var atteikties izskatīt tādus argumentus, t. i., attiekties pret tiem kā pret nepieņemamiem¹⁶.

Vai visā ES teritorijā jāievēro viens pārskatīšanas standarts?

Jā, noteiktā mērā.

No vienas puses, dažādās dalībvalstīs jau pastāv atšķirīgi pārskatīšanas standarti. Daži valstu standarti liek vai ļauj valstu tiesnešiem veikt dziļāku apstrīdēto lēmumu, darbības un bezdarbības izpēti nekā citi. Eiropas Savienības Tiesa pieņem iespēju, ka standarti var atšķirties. Tomēr ES Tiesa pieprasa, lai valstu tiesneši neatkarīgi no standarta spētu efektīvi piemērot jebkādus attiecināmus ES tiesību aktu principus un noteikumus. Tas ietver konkrētu ES tiesību aktu un to mērķu vērtēšanu, kā arī attiecināmo tiesību un pienākumu ievērošanu. Tādā mērā pastāv kopīgs minimālais standarts, kas jāpiemēro visiem valstu tiesnešiem¹⁷.

Kas valsts tiesnesim jāpēta, piemērojot pārskatīšanas standartu?

Valsts tiesnesim jāpēta apstrīdētā lēmuma, darbības vai bezdarbības procesuālā un materiālā likumība.

Kas ir būtiski valsts tiesneša veiktajā procesuālās likumības izpētē?

Procesuālā likumība ir saistīta ar to, vai:

- attiecīgajai valsts iestādei ir bijušas likumīgas tiesības veikt apstrīdēto lēmumu, darbību vai bezdarbību;
- valsts iestāde ir pilnīgi un pareizi ievērojusi apstrīdētā lēmuma vai darbības veikšanai noteikto procedūru, piemēram, procedūru, kas paredz apspriešanos ar sabiedrību;
- vai lēmums vai darbība ir atrodama pareizajā formā.

Procesuālās likumības izpēte var ietvert arī lēmumus, darbību vai bezdarbību, kas attiecas uz nelikumīgu pasākumu legalizēšanu¹⁸.

Ko ietver materiālās likumības izpēte?

Tā ietver pārbaudīšanu, vai tiesību akti ir pārkāpti pēc būtības. Tas paredz tiesneša veiktu **apstrīdētā lēmuma, darbības vai bezdarbības pamatā esošo faktu un pamatotības** izpēti.

Kāpēc valsts tiesnesim ir pienākums izpētīt lietas faktus?

Ja valsts tiesnesis nekad nevarētu izskatīt valsts iestādes lēmuma pamatā esošos faktus, tas varētu jau no paša sākuma neļaut prasītājam efektīvi vērsties tiesā ar potenciāli pamatotu prasību. Ja fakti ir nepilnīgi vai nepatiesi, vai nepareizi interpretēti, šāda kļūda tieši ietekmē attiecīgā lēmuma, darbības vai bezdarbības kvalitāti un var apdraudēt ES tiesību aktu vides jomā mērķus¹⁹.

Kas domāts ar lēmuma, darbības vai bezdarbības pamatotības izpēti?

Pieņemot lēmumu, veicot darbību vai atturoties no darbības, valsts iestādei bieži ir noteikta rīcības brīvība. Šī rīcības brīvība attiecas uz veidu, kādā iestāde novērtē attiecināmos faktus, un secinājumiem, kādus tā no faktiem iegūst. Lēmuma, darbības vai bezdarbības pamatotības izpēte nozīmē, ka valsts tiesnesis pārbauda, kā valsts iestāde ir izmantojusi šo rīcības brīvību.

Tā rīkojoties, valsts tiesnesim jāņem vērā konkrēti ES tiesību akti un to mērķi un jāievēro attiecināmās ES tiesības un pienākumi. Eiropas Savienības Tiesa vairākiem konkrētiem ES tiesību aktiem vides jomā ir noteikusi, kā valsts tiesnesim jāpārbauda valsts iestādes rīcības brīvības pielietojums. Piemēram, tā ir noteikusi stingru pārbaudi rīcības brīvības lietojuma pārbaudīšanai attiecībā uz lēmumiem par plāniem un projektiem, kas var ietekmēt ES dabas aizsardzības tiesību aktos aizsargātas teritorijas²⁰.

Kopumā, jo lielāka ir lēmuma, darbības vai bezdarbības ietekme uz vidi, jo rūpīgāk tiesnesim var nākties pētīt rīcības brīvību. Tas atbilst principam, ko sauc par proporcionalitāti²¹.

Kā valsts tiesnesis var zināt, ko pieprasa konkrēti ES tiesību akti un to mērķi?

Tie var būt nostiprinājušies vai skaidri. Tomēr šaubu gadījumā valsts tiesnesim ir iespēja – un dažkārt pienākums – lūgt Eiropas Savienības Tiesai sniegt interpretāciju²².

Vai valsts tiesnesim jāpēta valsts tiesību aktu un normatīvo aktu spēkā esamība?

Dažkārt.

Valstu tiesnešiem jo īpaši jābūt gataviem pētīt, vai valsts tiesību akti vai normatīvie akti nepamatoti:

- ierobežo fiziskām personām un to apvienībām saskaņā ar ES tiesību aktiem vides jomā piešķirtās tiesības;
- samazina pienākumus, kas dalībvalstīm jāpilda saskaņā ar ES tiesību aktiem vides jomā²³.

Kā valsts tiesnesim jārisina jautājumi par pašu ES tiesību aktu un ES iestāžu pieņemto aktu spēkā esamību?

Pastāv procedūra, kuras ietvaros valsts tiesnesim jālūdz Eiropas Savienības Tiesai paziņot, ka ES tiesību akti [paši] ir spēkā neesoši²⁴. Šajā gadījumā pati ES Tiesa veic pārskatīšanu.

Neatbilstību novēršana

Valsts tiesneša loma ietver ne tikai izlemšanu, vai valsts iestāde ir rīkojusies tiesību aktu ietvaros. Tiesnesim jo sevišķi var nākties izdot rīkojumus, konstatējot, ka valsts iestāde ir rīkojusies nelikumīgi.

Valsts iestādes nelikumīgas darbības vai bezdarbība var apdraudēt vai nodarīt kaitējumu sabiedrībai vai dabiskajai videi. Ja apdraudējums vai kaitējums ir nopietns, valsts tiesnesim jāizdod rīkojums, lai to bloķētu, apturētu vai labotu un nodrošinātu ES tiesību aktu ievērošanu. Tādus rīkojumus sauc par efektīviem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem vai noregulējumiem. Atkarībā no apdraudējuma vai kaitējuma piemēroti var būt dažādu veidu rīkojumi. Dalībvalstu tiesību sistēmām jādod tiesnešiem iespēja izdot šādus rīkojumus²⁵.

Kam jānotiek, ja valsts tiesnesis konstatē, ka valsts iestāde pieļāvusi maznozīmīgu procesuālu kļūdu?

Maznozīmīgas procesuālas kļūdas nepieprasa efektīvus tiesiskās aizsardzības līdzekļus, ja iespējams pierādīt, ka tās nav ietekmējušas apstrīdēto valsts iestādes lēmumu. Tas jāpierāda valsts iestādei, nevis prasītājam²⁶.

... vai ka pilnvarojums, normatīvais akts vai valsts tiesību akts ir pretrunā ar ES tiesību aktiem vides jomā?

Šādos apstākļos piemērots ir rīkojums apturēt, atcelt vai anulēt apstrīdēto lēmumu vai darbību²⁷.

... vai ka valsts iestāde nelikumīgi nav veikusi darbību?

Valsts iestādēm ir jāveic vispārēji vai konkrēti pasākumi, lai nodrošinātu ES tiesību aktu vides jomā ievērošanu. Ja iestādes to nedara, valsts tiesnesim var nākties iejaukties. Piemēram, tiesnesim var nākties uzdot valsts iestādei pieņemt likumiski nepieciešamo gaisa kvalitātes plānu, lai risinātu augstu gaisa piesārņojumu²⁸.

... vai ka valsts iestādes nelikumīga darbība vai bezdarbība jau ir radījusi kaitējumu?

Tādā gadījumā rīkojumi jāizdod ar mērķi novērst radīto kaitējumu. Tas var nozīmēt ietekmes uz vidi novērtējuma pieprasīšanu, ja tāds nepamatoti nav veikts, vai arī, ārkārtējos gadījumos, jau veiktu nelikumīgu darbu novēršanas pieprasīšanu²⁹. Noteiktos apstākļos rīkojums var kompensēt sabiedrībai finansiālos zaudējumus, kas radušies nelikumīgās darbības vai bezdarbības rezultātā³⁰.

Kā jārikojas, ja pastāv risks, ka kaitējums radīsies, pirms valsts tiesnesis varēs pieņemt savu gala lēmumu?

Valsts tiesnesim, lai pilnībā izvērtētu visus iesniegtos argumentus un pieņemtu gala lēmumu, var būt nepieciešams būtisks laika daudzums. Tikmēr apstrīdētais lēmums, darbība vai bezdarbība, iespējams, var jau izraisīt nopietnu vai neatgriezenisku kaitējumu videi. Šo risku var novērst ar pagaidu pasākumiem, ko dažkārt sauc par pagaidu neregulējumu. Tie ir rīkojumi, kas uz laiku aptur apstrīdētu lēmumu vai darbību vai bezdarbības gadījumā uzliek valsts iestādei pienākumu veikt kādu pozitīvu pagaidu darbību. Valsts tiesību sistēmai jādod tiesnešiem iespēja izdot šādus rīkojumus, kad nepieciešams.³¹

Izmaksas

Vēršanās tiesā maksā naudu. Vairākumā valstu lietā zaudējušajai pusei ir jāsedz gan savi, gan otras puses izdevumi. To sauc par “principu *“zaudētājs maksā”*”. Lielu izmaksu risks var būt nopietns kavēklis, kas attur no vēršanās tiesā. Tāpēc ES tiesību akti prasa dalībvalstīm nodrošināt, ka ar ES tiesību aktiem vides jomā saistītā tiesvedība nav pārmērīgi dārga – tā ir *“NPD prasība”*³².

Ko nozīmē “nav pārmērīgi dārgi”?

Pārmērīga dārdzība nozīmē, ka personai vēršanos tiesā liedz finanšu grūtības, ko tiesvedība varētu izraisīt³³. ES tiesību aktos nav noteikts sliekšnis, pēc kura noteikt, kādas izmaksas ir pārmērīgas. Tas atkarīgs no konkrētajiem apstākļiem. Tāpat izmaksām jābūt potenciālam prasītājam saprātīgi paredzamām³⁴.

Kādas izmaksas ir iekļautas?

NPD prasība attiecas uz visām izmaksām, ko rada dalība tiesvedībā. Tātad tā ietver:

- > tiesas nodevas;
- > tiesiskās pārstāvniecības izmaksas, ieskaitot par labu otrai pusei piespriestās izmaksas;
- > pierādījumu sagādāšanas izmaksas un ekspertu honorārus;
- > jebkādas finanšu garantijas, kas prasītājam jāsniedz, piemēram, lai saņemtu pagaidu rīkojumu.

Tā attiecas arī uz dažādu tiesvedības posmu, piemēram, apelācijas, izmaksām³⁵.

Kā valsts tiesnesim jāievēro NPD prasība, piemērojot principu “zaudētājs maksā”?

Princips “zaudētājs maksā” atbilst ES tiesību aktiem. Tomēr, piespriežot neveiksmīgam prasītājam atlīdzināt izmaksas, valsts tiesnesim jāievēro NPD prasība. Tiesnesis var ņemt vērā vairākus ar konkrēto lietu un prasītāju saistītus subjektīvus elementus, piemēram, prasītāja finansiālo stāvokli un izskatītā jautājuma svarīgumu prasītājam un videi. Tomēr tiesnesim vienmēr jānodrošina, ka piesprieztās izmaksas nav objektīvi nesamērīgas³⁶.

Kāda ir iespējamā juridiskās palīdzības loma?

Juridiskā palīdzība tiem, kam trūkst resursu, var palīdzēt nodrošināt NPD prasības izpildi. Dalībvalstis var sniegt juridisko palīdzību vairākos dažādos veidos³⁷.

Savlaicīgums

Dalībvalstīm jānodrošina, ka pārskatīšana tiesā tiek veikta savlaicīgi. Savlaicīgums ir svarīga pārskatīšanas tiesā efektivitātes garantija³⁸.

Vai ES tiesību aktos noteikti konkrēti termiņi, kuru ietvaros jāveic pārskatīšana tiesā?

Nē, ES tiesību aktos nav noteikti konkrēti termiņi.

Vai dalībvalstis var noteikt vēršanās tiesā termiņus?

Jā. Vēršanās tiesā termiņi atbilst ES tiesību aktiem, ja vien tie ir saprātīgi. Tādi termiņi ir pamatoti juridiskās noteiktības interesēs.

Praktiska informācija

Dalībvalstīm ir pienākums sniegt sabiedrībai informāciju par tiesu pieejamību ar vidi saistītās lietās. Tas valstīm jā dara pietiekami skaidrā un precīzā veidā. Informācijai jā sasniedz plaša un reprezentatīva sabiedrības daļa³⁹.

Kādi ir dalībvalstu pienākumi attiecībā uz informācijas saturu?

Informācijai jā iekļauj visi tiesu pieejamības aspekti, kas ir svarīgi sabiedrības loceklim, apsverot, vai vērsties tiesā. Informācijai jābūt pilnīgai, precīzai un aktuālai. Jābūt iekļautiem visiem pieejamības priekšnoteikumu noteikšanā izmantoto tiesību aktu avotiem, ieskaitot valsts judikatūru, ja tai ir būtiska nozīme. Informācijai jābūt skaidrai un saprotamai cilvēkam, kurš nav jurists.

Pie kā dalībvalstīs var vērsties, lai iegūtu šo informāciju?

Lēmums par to, kurš ir atbildīgs par informācijas sniegšanu, ir dalībvalstu ziņā. Labs sākumpunkts informācijas meklēšanai parasti ir Tieslietu ministrija.

Vai informācija ir pieejama ES līmenī?

Jā. Informācija par tiesu pieejamības noteikumiem dalībvalstīs, ieskaitot attiecībā uz vidi, ir atrodama Eiropas Komisijas Tiesiskuma un patērētāju ģenerāldirektorāta izveidotajā e-tiesiskuma portālā. Saite ir šeit: https://e-justice.europa.eu/content_access_to_justice_in_environmental_matters-300-lv.do

-
- ¹ Paziņojuma 32.–33. punkts
- ² 135. punkts
- ³ 35.–37. punkts
- ⁴ 45.–47. punkts
- ⁵ 48.–57. punkts
- ⁶ 17.–30. punkts
- ⁷ 58.–107. punkts
- ⁸ 28. punkts
- ⁹ 74.–83. punkts
- ¹⁰ 69.–70. punkts
- ¹¹ 104. punkts
- ¹² 104. punkts
- ¹³ 108. punkts
- ¹⁴ 115.–117. punkts
- ¹⁵ 121. punkts
- ¹⁶ 122. punkts
- ¹⁷ 140.–141. punkts
- ¹⁸ 135. punkts
- ¹⁹ 137. punkts
- ²⁰ 144. punkts
- ²¹ 150. punkts
- ²² 149. punkts
- ²³ 151.–153. punkts
- ²⁴ 154. punkts
- ²⁵ 155.–173. punkts
- ²⁶ 158. punkts
- ²⁷ 159.–162. punkts
- ²⁸ 163.–164. punkts
- ²⁹ 168.–169. punkts
- ³⁰ 166.–167. punkts
- ³¹ 170.–173. punkts
- ³² 174.–195. punkts
- ³³ 181. punkts
- ³⁴ 182. punkts
- ³⁵ 183.–185. punkts
- ³⁶ 186.–188. punkts
- ³⁷ 194.–195. punkts
- ³⁸ 196.–201. punkts
- ³⁹ 202.–209. punkts

Kā sazināties ar ES

KLĀTIENĒ

Visā Eiropas Savienībā ir simtiem Europe Direct informācijas centru. Sev tuvākā centra adresi varat atrast tīmekļa lapā **<http://europa.eu/contact>**

PA TĀLRUNI VAI E-PASTU

Europe Direct ir dienests, kas atbild uz jūsu jautājumiem par Eiropas Savienību. Ar šo dienestu varat sazināties šādi:

- pa bezmaksas tālruni: **00 800 6 7 8 9 10 11** (daži operatori par šiem zvaniem var iekasēt maksu);
- pa šādu parasto tālruņa numuru: **+32 22999696**;
- pa e-pastu, izmantojot šo tīmekļa lapu: **<http://europa.eu/contact>**

Kā atrast informāciju par ES

INTERNETĀ

Informācija par Eiropas Savienību visās oficiālajās ES valodās ir pieejama vietnē Europa: **<http://europa.eu>**

ES PUBLIKĀCIJAS

ES bezmaksas un maksas publikācijas varat lejupielādēt vai pasūtīt vietnē EU Bookshop: **<http://bookshop.europa.eu>**. Vairākus bezmaksas publikāciju eksemplārus varat saņemt, sazinoties ar Europe Direct vai tuvāko informācijas centru (sk. <http://europa.eu/contact>).

ES TIESĪBU AKTI UN AR TIEM SAISTĪTIE DOKUMENTI

Ar visu ES juridisko informāciju, arī kopš 1951. gada pieņemtajiem ES tiesību aktiem visās oficiālajās valodās, varat iepazīties vietnē EUR-Lex: **<http://eur-lex.europa.eu>**

ES ATVĒRTIE DATI

ES Atvērto datu portāls (**<http://data.europa.eu/euodp/lv/data>**) dod piekļuvi ES datu kopām. Datus var lejupielādēt un bez maksas izmantot kā komerciāliem, tā nekomerciāliem mērķiem.

